

שמואל בדורו

ניצוצות ושיבי אורה, עובדות והנהגות מרוממות ממסכת חייו של רבן
ומאורן של ישראל רבינו ה'דרכי שמואל' זצוק"ל • מתוך הספר החדש
"שמואל בדורו" שראה אור בימים אלו לרגל יום הזכרון השני

מנחם בראון

במקל נועם ולעיתים במקל חובלים. היו פעמים שטיפח ברוך ובנעימות, פייס בלבביות, עודד והקריץ אנושיות מופלאה. והיו זמנים שהכה על הקדקד, דיבר בחריפות, תבע עוד ועוד, העניק תחושה שיש עוד הרבה מה לשפר ולמה לשאוף. ולעיתים היה את השילוב בו זמנית, רבינו הקריץ חום ואהבה ודאגה אמיתית יחד עם תביעה לגדול ולצמח.

הבחורים היו מגיעים בעיקר לשבתות, וכשהתהדק הקשר, הבית היה פתוח בפניהם גם בשאר הזמנים כשהיה צורך. וכמובן, דיבור בלימוד, ביקורי חג, עצות והדרכה ושאלות בהלכה. שלא כמקובל, שכאשר בחור מתחתן הרי הקשר שלו עם רבותיו מתנתק כמעט לחלוטין, אצל רבינו הקשר המשיך באופן קבוע. אברכים צעירים ומבוגרים היו מתדפקים על דלתו בכל ענין. בחגים, משפחות שלמות עלו להקבלת פני רבו, כשהרבנית ע"ה היתה משמשת מעין סבתא לכל הזאטוטים שהתרוצצו בבית. לא יפלא שהרבה תלמידים ראו ברבינו הרבה יותר מאשר רבו שלימדו תורה, אלא נוצר קשר מעין משפחתי. רבינו נשא את התלמידים על ליבו ואף היה שותף לכל מהלך חייהם. זר לא יבין את האהבה שאהב רבינו את מאות ואולי אלפי תלמידיו.

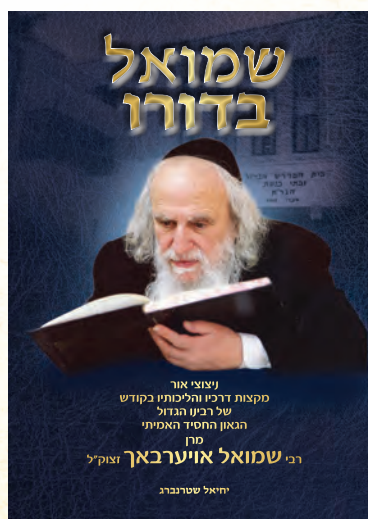
ויהי לאחר ארבעים שנה... אין ויהי' אלא לשון צער. בט' באדר תשע"ח כבה המאור הגדול. בפתע פתאום יתומים היינו מבלי אב. כשצעדו ההמונים אחר מיטתו היה ניכר שישנם אלפים שמרגישים יתמות פרטית. אנשים בטאו בעוצמה את השבר האישי שלהם, רבים עשו 'קריעה' ולא רק בגלל שגדול הדור נפטר אלא מעומק הכאב והשבר האישי.

במשך השנים הטובות ששאבנו מלא חופניים מטובו של רבינו הגדול זצ"ל, לא תמיד עמדנו על הזכות היחודית להדבק בשולי גלימתו. לאחר

הענינים שנלמדו בישיבה (או סוגיות אחרות שנלמדו בעיון). רבינו זצ"ל נתן את התחושה שכל עיתותיו בידו, לעיתים היה פותח בדברי הגמרא או הראשונים בסוגיה המדוברת, מבאר דבריהם ויורד לשרשי הענין. כיון שהיו בבית בחורים ואברכים משיבות שונות, היה מדבר בעומק העיון עם כל אחד בסוגיה בה עסק. שעות ארוכות היינו יושבים בשבתות ומוצאי שבתות אלו, יונקים מתורתו ומתבשרים מריחו הטוב. לפעמים היינו אצלו בבית שש או שבע שעות עד שהפנה אותנו לרבנית ע"ה ('לבית' כלשונו) כדי לקבל כסף לנסיעה חזרה לישיבה.

משנוצר והתהדק הקשר, רבינו העניק את התחושה שהבחורים הם בני בית רצויים, ואנו מצידנו שיתפנו אותו במהלך חיינו. מעורבותו של רבינו חפפה את כל מעגלי החיים: בלימוד; בשאיפה; בעבודת ד'; בעצה טובה; בדאגה אמיתית וליווי בכל משעולי החיים, שמחה וצער, הצלחה ומשבר, קושי והתגברות, נסיונות וכשלונות.

תמיד רבינו הגאון החסיד זצ"ל היה שם בשבילנו. בכל מצב ידענו שהוא המלאך שעומד ואומר: גדל בני, גדל. לפעמים היה משתמש

שטרנברג שליט"א, ספרא רבא, שלצד היותו תלמיד חכם מובהק משכמו ומעלה, מרביץ תורה לעדרים בכתב ובעל פה ומהדיר צפונות קדמונים, ניחון בעט סופרים ובלשון לימודים, אשר נטל על שכמו את המשימה הכבירה. השקעה בת שעות ארוכות של שיחה והעלאת זכרונות מפיהם של תלמידים וקרובים לעשרות מכל התקופות, תוך דיוק מירבי בהעתקת הדברים אלי ספר בלי לפגוע במאומה באותנטיות ובתיאור ההתרחשויות כמות שהיו, הניבו את התוצאה המדהימה שלפנינו.

"ויהי לאחר ארבעים שנה"

בהקדמתו לספר, מתאר המחבר רבי יחיאל שליט"א בגוף ראשון ובשפה כובשת, את נסיבות הורתו ולידתו של הספר:

"בסוף זמן חורף תשל"ח, בשבת אחר הצהריים, צעדנו, אלופי ורעי רבי יפרח פרלמוטר זצ"ל ואנכי לעבר ביתו של רבינו הגדול רבי שמואל זצ"ל, משיבת איתרי שבבית צפאפה לביתו שברחוב גשר החיים. לא ידעתי למה עלי לצפות אך נאמנו עלי דברי ר' יפרח שאני חייב להכיר את ר' שמואל, שכן אצלו אפשר לגדול בתורה ובכל מידה נכונה. כשנקשנו על דלת הבית לא שיערתי בנפשי עד כמה תהיה ההשפעה של מפגש זה על כל השנים הבאות.

כשנכנסנו לבית, קיבל אותנו בחיוכו הכובש. ליוונו אותו לתפילת מנחה ב'זכרון בתי', לאחר מכן השתתפנו איתו בסעודה שלישית, ערבית, הבדלה ודיבור בלימוד במשך שעה ארוכה. השבת הזו היתה הראשונה ובעקבותיה באו שבתות רבות, שגם בהן לאחר מנחה ישבנו לסעודה שלישית בה הרבה לעסוק ב'משך חכמה' על הפרשה ועניי הלכה שונים. לאחר מעריב והבדלה החל ה'דיבור בלימוד' על

נתיים תמימות חלפו מעת שנסתלק מעמנו עמוד האש והענן. שנתיים של יתמות בכל המובנים, של הסתרה ומבוכה. שנתיים של געגועים כבירים והתרפקות עצומה על מה שהיה ואינו. "ועדיין לחלוחיתו קיימת", הדרשה והכמיהה לדבוק בדרכיו ולשאוף אל תוך-תוכיותנו את רוחו הגדולה, מעט שבמעט מן התביעות הנשגבות ומן המושגים שאינם נתפסים, גדלים והולכים, והספרים והמאמרים הרבים אודות רבינו זצוק"ל, חייו ומשנתו, מרווים מעט מן הצמאון האדיר.

כל ספר מביא עמו ניחוח חדש ורוח רעננה של חיזוק. הן כה עשירה ורבת גוונים היתה דמותו, כל רגע במחיצתו היה 'סיפור', וכל שיגרה נהפכה לחוויה עמוקה... בכל מעשה או תנועה יש עומק ופנימיות, תבונה ומדרגה עילאית. ובכל זאת, בספר החדש 'שמואל בדורו' ישנו חידוש על חידוש, בבחינת 'לא בא כבושם הזה'. "נעלה האיש ההוא מעירו. נתעלה האיש בביתו, נתעלה האיש בחצרו, נתעלה בעירו, נתעלה בכל ישראל, וכל עלויו לא היה אלא מעצמו" (מדרש שמואל פרשה א). יחד עם ההתחקות אחר ארחותיו והנהגותיו של רבינו זצוק"ל, משתוקקים רבים להכיר יותר מקרוב את המסלול המרתק שבו צעד בכל חייו המסעירים, לשאול לימים ראשונים בהם האור הגדול אך הבקיע והאיר סביבותיו, בתוך האוהל פנימה, ל'חברים מקשיבים' מבקשי אמת.

תיתי ליה למידענו המחבר, איש תבונות ורב ברכות, הרב הגאון רבי יחיאל

שנסתלק למנוחות והשאיר אותנו לאנחות אפשר להתחיל ולהתבונן, להבין ולהשכיל מקצת מן המקצת מגדלותיו. בהתבוננות ממרחק השנים - קומתו ודמותו מתגבהות והולכות... מאז פטירת רבינו, רבים זכו להתוודע לדמותו. נאמרו עליו הספרים רבים, נכתבו אין ספור מאמרים ואף נכתבו ספרים רבים המתארים את דמותו הרב גונית. אך דומה שיש עדיין נקודות רבות שלא מצאו את ביטויין עד כה, ובפרט מתוך מבט של תלמידים ותיקים יותר. לאחר הפטירה פרסמנו הן בהספדים בעל פה והן בכתב עובדות ותיאורים אודות רבינו וגדלותו - דברים שהיה להם הרבה נרחב.

הספר נכתב מתוך נקודת הסתכלות אישית של המחבר ושל רבים רבים מתלמידיו, משפחתו ומוקיריו של רבינו זצ"ל ששיתפו בעובדות והנהגות שבידם הן בכתב והן בראיונות בעל פה. לכן אין זו ביוגרפיה מסודרת אלא רשמים וחוויות עמוקות בעיני המתבונן. אם כי השתדלנו לעמוד על נקודות ציון מרכזיות בחייו.

הראיונות שנערכו לצורך כתיבת הספר והרישומים שנמסרו לי, היו מסע מטלטל ומרגש אחורה לחיי רבינו: לילדות בסימטאות שערי חסד, ללימוד ב'עץ חיים', לבית שב'גשר החיים', ושוב לשערי חסד. חווינו מחדש את הרבצת התורה החל משיבת אמינו בדרך ישיבות איתרי וקול תורה וכולל 'שם' בשכונת הבוכרים, עד ישיבת 'מעלות התורה' אותה העמיד בצלמו ובדמותו. נחשפנו לסיפורים לא יאומנו על גדלות עצומה בכל מכמני התורה, על עמל התורה ויגיעה בצורה נשגבה ביותר, על עבודת התפילה והיראה מתוך התפשטות הגשמיות, על גמילות חסדים בגופו ובממונו תוך ירידה להרגשות העדינות ביותר, על מחנך דגול שלרגע לא פסק ולא יגע מתפקידו, על הנהגה ציבורית שכל כולה אמת, עוז וענוה."

הנה כי כן, הפרקים הערוכים בסדר מופתי, מוגשים בצורה מרתקת ומלבבת, בשילוב תמונות ומסמכים נדירים המספקים הצצה עמוקה ובלתי אמצעית במסכת חייו הטהורה, לחזות בנועמה ולבקר בהיכלו.

"הכהן היה רבי אליעזר כהן"

ברשותו האדיבה של המחבר שליט"א אנו מעלילים בין דפי הספר הגדוש - קרוב לארבע מאות וחמישים עמודים - ודולים ממנו תגליות היסטוריות רבי ענין, כמו גם עובדות מפעילות ומרגשות.

את עינינו צדות, פה ושם, גם אמיתות שבאו כאן על תיקון ההיסטוריה. כך למשל לאורך השנים הפיצו גורמים שונים בעלי אינטרסים כאלו ואחרים שמועות בלתי מבוססות אודות מי היה הסנדק בהכנסתו בבריתו של אאע"ה של רבינו זיע"א. בספר אנו קוראים: "בברית המילה של רבינו התכבד בסנדקאות האדמו"ר רבי מנחם נחום (רבי נחומטש) מרחמסטריווקא, אחיו של רבינו הגאון הגדול ר' אברהם דב אויערבאך מטבריה אומר, שהאדמו"ר היה קרוב משפחה (רעייתו הרבנית חוה היתה בתו של רבי זאב אוירבך מצאצאי רבי אברהם דב מחמלניק חתנו של ה'תולדות יעקב יוסף' תלמידו של הבעש"ט), וידיד של הסבא רבי חיים ליב אויערבאך, ולכן כבדו אותו בסנדקאות אצל בנו בכורו של מרן הגרש"ז."

לאחר שכבר בחיי רבינו נפוצה ההכחשה על כך, הופץ גם כי הכהן הפודה של רבינו בכור הבנים של מרן הגרש"ז היה הרה"ר דאז. בספר מובא: "ברשימות שכתב מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל הוא מתחס לפדיון הבן של רבינו: "הפדיון היה יום ד', י' מרחשון אחר הצהריים. הכהן היה ר' אליעזר כהן (היה בן דודו של מרן הגרש"ז, והתגורר אף הוא בשכונת שערי חסד והיה מנכבדי השכונה והגבאי הראשי בבית הכנסת הגר"א. תלמידו של רבי איסר זלמן מלצר ושימש כשוחט ומגמר מומחה. בנו הוא הגאון ר' יעקב כהן). הפדיון יום ל"א ללילתו, וגם היו שלמים בשעות. בליל ל"ב פדה שוב שוב במתנה על מנת להחזיר כדי לצאת גם דעת החת"ס וכמו שפירשו החתן סופר", ואכן בסעודת הפדיון

מרן הגרש"ז דרש בענין זה."

עוד מסופר: "תלמידו הגאון ר' אוריאל איזנטל שמע מרבינו שבשעה שהגיע לגיל שלש לקחו אביו הגרש"ז אל המתמיד והבקי הנפלא רבי יוסף שימשלביץ, תושב שערי חסד על מנת שיעשה ה'חלאקה' לבנו. ר' יוסף, שהתחנך בקעלם, סרב בטענה שהוא לא מכיר מקור למנהג זה. הגרש"ז אמר לו שכתוב מפורש "צדיק גזור..." רבי יוסף חיך, נטל את המספריים וגזר את שערות ראשו של הילד."

"אמור לו מיד..."

הרב נחום פוס תלמיד ישיבת חברון, היה שכן קרוב לרבינו. במשך השנים היה קשור בקשר אמיץ עם רבינו, התבונן בדרכיו וספג מלא חופניים מהנהגותיו בקודש. על גדלותו המופלגת בתורה הוא מספר: "כשלמדתי מסכת גיטין באתי לשאלו על סוגיה שלמדתי. הקדמתי ואמרתי שאני רוצה לשאול על גיטין דף נ' ע"א. ברגע כמימריה הגיב, כאילו זה עתה ממש הוא מרים את עיניו מן הסוגיא הזו: 'אה, גיטין דף נ', מסתמא קשה לך רש"י שם בשפאי עידית, כן כן רש"י הזה באמת קשה מאד, הרשב"א והמאירי כבר תמהים עליו, כאן שינה מעט סגנון דיבורו והחל לומר על דברי רש"י 'הגע עצמך אדם שאין לו עידית, הזיק או לוה ואח"כ לקח עידית מי לא משתעבד בעידית'. משונה היה המחזה בעיניי, וכי אומר הוא בעצמו על רש"י 'הגע עצמך'

וכו'. רק אח"כ כאשר שבתי לביהמ"ד פתחתי שוב את לשון המאירי שם, שהוא התמה העיקרי על דברי רש"י, וראיתי שרבינו פשוט אמר בפניי את לשון המאירי מילה במילה..."

כמו כן ארע לי פעם כאשר שאלתיו לסתירה בדברי ר"ת שהובאו בתוס' בשני מקומות באופנים אחרים, ומיד אמר לי כי בספר הישר כתוב כך..."

"במקרה אחר", מספר הרב פוס, "שאלתיו בעניין מה שכתוב ב'מעשה רב' כי אין לומר פסוקי 'שומר ישראל' אחר תחנון כי אם בתענית ציבור, והיה בדעתי לשאלו אם אף בתענית בה"ב יש לאומרה או לאו. אך כאשר התחלתי ואמרתי בפניו את דברי המעשה רב ושאלתיו לביאורו של דבר, שאלני הראש ישיבה מה המקור לאמירת 'שומר ישראל' יודע אתה? ולא ידעתי. המשיך רבינו ואמר לי כי אינו ברמב"ם בסדר התפילה וכן בעוד מקומות אינו, וגם בסידורים הקדמונים לא נמצא. אלא המקור היחיד לזה הוא מדברי הרמ"א סי' קל"א שנהגו להוסיף תחנונים קודם אמירת 'ואנחנו לא נדע' בתענית ציבור, עיי"ש. והוסיף כי נראה לו שמה שנהגו לאומרו בכל יום אינו אלא מפני שיבוש מדפיסי הסידורים, ששכחו לציין כי אין לאומרו אלא בתענית ציבור בלבד. לפני שהספקתי לשאול על תענית בה"ב, קרא לבחור שעמד מאחורי והמתין לתורו ואמר לו: 'הוא רוצה לשאול בעניין אמירת 'שומר ישראל' בבה"ב לדעת הגר"א' [כי כן היה דרכו תמיד שהיה שואל האנשים שסביבו כדי לחנך אותם לחשוב מעצמם ולהגביר אצלם

כמה יסודות בעיקרי הדת, ונעתקו בספר 'שמואל בדורו' בשלמותם – דברי ה'עבודת פנים' עם הערות רבינו זצ"ל על הגליון.

ראו בריה שבראתי בעולמי...

ידידות עזה שררה בין הגרא"ב פינקל זצ"ל, מראשי ישיבת מיר, ורבינו. ההיכרות ביניהם החלה בשנים האחרונות לחייו של רבי אליהו ברוך, ומני אז דבקו איש ברעהו ושוחחו הרבה בדברי תורה. רבי אליהו ברוך ראה ברבינו את דמות המנהיג בכלל ישראל והרבה להתייעץ עמו בענייני הכלל והפרט. בשנת תשס"ח נפטר הגרא"ב באופן פתאומי והוא בשיא פריחתו הרוחנית, בן ששים בלבד. האלמנה הרבנית פינקל תבדלחט"א, אשר חרב עליה עולמה כשנותרה לבדה ובביתה עוד כמה יתומים שלא הגיעו לגיל נישואי, ביקשה מיד לאחר ה'שבועה' לבוא ולהפגש עם רבינו, והוא השיב שבלאו הכי נוסע לכותל המערבי ובחזור יגיע לביתה. וכך הוה, רבינו ישב ועודד את האלמנה משך שעה ארוכה, ומאז נטל על עצמו גם את משא הבית הגדול הזה. בני המשפחה מציינים את המסירות של רבינו לכל ענייני הבית: חינוך הילדים, שידוכים וכדומה.

לאחר שנים הגיע לרבנית פינקל

עבודת פנים

תלמידו אהובו מ'מעלות התורה' הג"ר מאיר מרגלית מספר: "במשך תקופה ארוכה זכיתי שהראש ישיבה היה 'המעורר' שלי מדי בוקר לתפילת שחרית, על מנת ללכת ולהעיר את שאר בני הישיבה. וכך היה מתחיל סדר יומי בישיבה, כשאני כבר שומע את טיפוף הרגליים של הראש ישיבה שעולה לקומה הראשונה לחדרי כשהוא מעוטר בטלית ותפילין, היה פותח את דלת החדר בעדינותו האופיינית ואומר מפסוקי הקרבנות בקול רם. בעיקר היה חוזר ומשנן את הפסוק ו-ש-ח-ט-א-ת-ו-ע-ל-י-ר-ך-ה-מ-ז-ב-ח-צ-פ-ו-נ-ה-ו-כ-ו, והיה מרמז לי בידו ללכת ולהעיר את שאר בני הישיבה.

פעמים שהיה מתעכב קצת בחדרי, מתעניין, בוחן ובודק בספרים המונחים על הכסא שעל יד מיטתי. בתקופה מסוימת למדתי לפני השינה בספר היקר 'עבודת פנים', ספר שכולו מלא בבעירה ויראת ד' טהורה שחיברו הרה"ח ר' אהרן יוסף לוריא זצ"ל מחשובי חסידי סלונים שבטבריה. באחד הבקרים כשהראש ישיבה הגיע לחדרי ועיין בספרים המונחים ליד מיטתי, הוא הבחין בספר 'עבודת פנים' ולקחו לידי ועיין בו. תוך כדי שנטלתי 'נעגל ואסער' שאלני: 'מה ספר זה עושה אצלך?'... בתחילה נבהלתי ועניתי על אתר שקיבלתי ספר זה מתנה מגיסי ואני מעיין בו מידי פעם [חששתי לומר שאני לומד בו בקביעות], ואז הראש ישיבה הישיר מבט אלי ואמר לי: 'תבוא אלי היום אחה"צ לביתי', ויצא מן החדר. קצת נבהלתי ולא ידעתי על מה ולמה נקראתי.

אחרי הצהרים דפקתי על דלת ביתו, וכשפתחו לי את הדלת קיבלני הראש ישיבה בחביבות ומאור פנים, תוך שהוא קם ממקומו ואומר לי בוא עמי. הראש ישיבה נכנס לחדרו הפרטי שבסוף המסדרון, והוציא שם מארון הספרים ספר בלוי וישן ששמו... 'עבודת פנים', ואמר לי: 'אתה רואה, גם לי יש את הספר הזה, תדע לך שזה ספר טוב מאוד, אבל יש לי שם כמה הגהות, קח את הספר תראה את ההגהות ותחזיר לי אח"כ את הספר'. לקחתי עמי את הספר ולמדתי את הערותיו, ואח"כ החזרתיו.

נוכחתי כי אפילו בספרי החסידות של הדורות האחרונים כל רז לא אניס ליה לרבינו..."

הערות רבינו הן יסודיות בהבנת

עיקריות בענין. לאחר מכן למדנו ענינים נוספים כפרק שילוח הקן.

באחת הפעמים כשהגעתי ללמוד, אגב, הראש ישיבה הראה לי מכתבים שקיבל מהגאון הגדול רבי דוב לנדו שליט"א. ההתכתבויות ביניהם באותה עת (שנת תשל"ד) היו במסכת פרה".

באהבתה ישגה תמיד

נקודה נוספת מאיר נכד אחיו הג"ר צבי אויערבאך: "כמה פעמים זכיתי לדבר עם רבינו זצ"ל בלימוד, בדרך כלל היה רבינו מבקש לראות את הגמרא בפנים, הוא היה פותח את הגמרא ולומד. כמה פעמים אחרי שגמר לעיין בגמרא ולדבר על הנקודה שעליה דיברנו, ראיתי שהעביר את עיניו בסקירה מהירה על כל הדף, ועשה מין חזרה מהירה. ענין זה ראיתי כמה וכמה פעמים שעשה כן.

ההרגשה היתה, שאם כבר מעיין בגמרא זו, ויש לו הזדמנות לחזור גם על הגמרא שבסמוך, א"כ הוא כבר חוזר גם על זה, 'אשרי אדם מפתח תמיד' שלא ישכח תלמודו".

בהזדמנות אחרת שאל רבינו את אחד מחשובי התלמידים האם הוא רושם כל דבר שהתחדש לו, והוסיף רבינו על עצמו: "פעם חשבתי שלא צריך לכתוב כלום כי הרי זוכרים הכל, אבל בגיל ארבעים ראיתי שמתחילים לשכוח, לכן חשוב מאד לרשום חידושי תורה שלא יאבד כלום..." בינו נא זאת: עד גיל ארבעים רבינו לא היה צריך לכתוב כלום, כי לא שוכחים!

"מה לך נרדם?"

אחד מתלמידיו הקרובים של רבינו, בן עליה אמיתי ומתמיד גדול, נפטר בגיל צעיר בעודו בשיא פריחתו. בהלוויה רבינו מרר בככי על אבדן תלמידו שציפו ממנו לגדולות.

לאחר כמה שבועות אמורה היתה להיות חגיגת בר מצוה לאחיו הצעיר של הנפטר. ההורים הכואבים החליטו לעשות סעודת מצוה מצומצמת בביתם והזמינו רק 'מנין' לסעודת מצוה. באמצע הסעודה נשמעה נקישה בדלת, ורבי שמואל ניצב בפתח עם אחד ממקורביו.

לפתע רבינו פרץ בבכי תמרורים ואמר: "באחד הלילות האחרונים נרדמתי על הספסל בהיכל הישיבה, והנפטר הגיע בחלום ואומר לי 'מה לך נרדם, אני לא ישנתי בחיים כך'!..." וכך המשיך רבינו לגעות בככי שעה ארוכה.

השאיפה שיוכלו לענות בכל מקום – מעשים שבכל יום שראו עיני ועיני אחרים שהיו שם]. כאשר סירב אותו בחור להורות הוראה בפני רבו, אמר לי מיד כי לפי פשוטו יש לאמרו, שכן נתקן על יום התפילה שבתענית ולא על הדין צום כמו עננו".

מוסיף הרב פוס: "שמעתי מידיד אחי, ששמו הרב דסלר, כי מאחר שהוא מתגורר באמריקה, בעת שהגיע לארץ ישראל ללמוד בישיבת בריסק החליט לעלות לביתו של מרן רבינו זצ"ל לפלפל עמו בדברי תורה. שאלו רבינו זצ"ל לשמו, וכשענה ששמו דסלר שאלו אם הוא מצאצאיו של הג"ר אליהו אליעזר דומ"צ דווילנא חתנו של מרן רבי ישראל סלנטר וחמיו של מרן הגר"ח ע גרודזינסקי זיע"א. כשענה בחיוב התחיל לדבר עמו על אודות גדלותו של הגאון הנ"ל, כשבתוך דבריו הזכיר שחבל שאין בנמצא דברי תורה שלו מלבד חידוש אחד המודפס בספר אחיעזר ח"ב סי' מג. אותו בחור שלמזלו הראה לו חבירו מעט קודם לכן את דברי החשק שלמה בתמורה דף כ"ט שמביא שם מהג"ר אלי' אליעזר דומ"צ וילנא, שאל את רבינו והלא החשק שלמה בתמורה דף כ"ט מביאו. רבינו השיב בלא שום התפעלות 'והלא הוא אותו חידוש שמודפס כבר בספר אחיעזר, ומלבד חידוש זה לא נותר ממנו לפליטה'... מכאן אתה למד ענוותנותו, שאף שידע שהדבר מובא בשמו אף בספר חשק שלמה בתמורה, מ"מ מאחר ולא ראה צורך למנות כל המקומות שמובא אותו החידוש, די היה לו להזכיר את הספר אחיעזר, ולא רצה להראות עד היכן גודל ידיעותיו".

הגאון רבי משה פטרובר מותיקי תלמידי רבינו מספר: "בהיותי בחור בישיבת 'איתרי' הראש ישיבה קבע עמי חברותא. הלימוד היה פעם בשבוע, והציע שנלמד הלכות טריפות טור ובית יוסף כדי שיחזור על הסוגיות. הייתי מגיע לביתו מיד לאחר ארוחת הצהריים בישיבה והיינו לומדים ברציפות במשך שמונה-תשע שעות עד אחת עשרה בלילה, מלבד ירידה למנחה ומערב. תוך כדי לימוד, היה רבינו מסכם את עיקרי דברי הש"ך בסוגיה, ותוך כדי הליכה לתפילה היה מסכם את הסוגיה בתוספת ידיעות

אבי יתומים

הג"ר תנחום פראנק היה בקשר חם עם רבינו בכמה וכמה ענייני צדקה וחסד. בפי הרב פראנק סיפור מדהים על התמסרותו של רבינו לעשיית חסד:

לפני עשרות שנים התעסקתי בענייניו של קרוב משפחה שהיה יתום מאב ומאם ועמד ערב חתונתו. הגעתי לרבינו ר' שמואל ואמרתי שגונבה לאזני שמועה שהנדיב הגדול ר' משה רייכמן, שהיה בזמנו התורם הגדול של עולם הישיבות, מגיע ארצה, והתכנית היא שיבוא לבקר אצל מרן הרב שך וכן אצל רבינו [בבתייהם]. שאר הרבנים וראשי הישיבות יכלו לקבוע פגישה איתו בבית המלון. בקשתי, אפוא, שרבינו ידבר על עזרה לאותו יתום. רבינו התנצל באומרו שזו לו הפגישה הראשונה עם ר' משה רייכמן ולא נוח לו לבקש מיד בהתחלה צדקה ממנו, אבל, כך הבטיח ר' שמואל, אשתדל למצוא הזדמנות קרובה אחרת ולדבר איתו בענין.

כעבור שלשה שבועות, במוצאי שבת בשעת לילה מאוחרת, מתקשר אלי אדם בטלפון ואומר שרבי שמואל מבקש לפגוש אותי והוא נמצא כרגע בשכונת עזרת תורה.

כשהגעתי, אמר לי רבינו: "אכן פגשתי את ר' משה רייכמן, ותוך

כדי הפגישה נזכרתי בענין היתום שבאת בענייניו, הרהרתי שמצד אחד יש את היתום ומצד שני יש את האי נעימות שלי, והחלטתי להזכיר בפניו את היתום. מיד כשהתחלתי לדבר על המקרה, הוציא ר' משה פנקס קטן ורשם את שמו של היתום ועניינו. ועתה לפני כמה ימים קבלתי עבורו צ'ק. כיון שהצ'ק היה בדולרים קנדיים המרתי את זה לדולרים אמריקאיים ולכן רק עכשיו קראתי לך."

מוסיף הרב פראנק שרבינו נתן לחתן היתום 5000 דולר. מתוך הדברים הבין שהצ'ק היה בסכום זה בדולר קנדי, (שווי דולר אמריקאי היה גבוה בשליש מהקנדי), וכפי הנראה רבינו, שטרח לפרוט הצ'ק ולהמירו, גם השלים את הסכום בעצמו.

להחיות רוח שפלים

בפי הג"ר יהודה פוס, שהיה מהמתפללים הקבועים עם רבינו, סיפור המלמד על תשומת לבו של רבינו לכל יחיד ויחיד: "יחד עם רבינו התפלל יהודי שעלה ארצה וזכה לחזור בתשובה ולהסתופף בכית ד'. באחד הימים שוחחתי עם אחד המתפללים, ורבינו עבר לידינו והעיר שמוזה תקופה אותו יהודי נעדר מהתפילה. לאחר בירור עלה שרעיתו של אותו אדם חלתה ולכן לא הגיע לתפילה.

לאחר כמה חדשים נסתלקה האשה לבית עולמה. בהזדמנות מסוימת שמעתי מהבעל שרעיתו נפטרה בערב ראש חודש סיון. אנשי הח"ק רצו למהר ולקבורה לפני השקיעה. באין לו מכיר וגואל הוא נטה לקבל את הבקשה, אבל התנה זאת בהסכמת רבינו. כדרכו בשנים האחרונות, רבינו שהה באותה עת בטבריה בקבר השל"ה (עבור ידע הרבנים לענייני צדקה). דרך אחד ממקורביו נוצר הקשר עם רבינו והוא הורה לדחות את ההלויה כי ברצונו להשתתף בה. כשהגיע רבינו לירושלים הוא מיהר לבית ההלויות בשמגר ועוד הספיק גם להספיד את הנפטר, למרות שבדרך כלל לא נהג להספיד אשה שאינה מוכרת לו, אבל לנחם ולשמח יהודי בודד, שאני. רבינו שהיה מותש משעות רבות של טלטולי הדרכים, בקש לנסוע לביתו של הבעל האבל, עלה מספר קומות ברגל וישב עמו זמן רב. לאחר מכן המתין שהאבל יתפלל ערבית והמשיך לשבת עד שהאבל פרש לישון. למחרת בבוקר, רבינו היה הראשון שהגיע לנחם את אותו אדם..."

הג"ר יוסף זימרמן מספר על ההיכרות הראשונה עם רבינו: לא זכיתי להכיר את רבנו בצעירותי, כיון

שגרתי בחו"ל, אמנם את שמע תקפו וגבורתו בתורה שמעתי. זכור אני מלפני שנים רבות בישיבה בה למדתי בחו"ל, הרבו לדבר בגדלותו התורנית בכל חלקי התורה ובעיון נמרץ. או אז גמלה בלבי החלטה שכשאזכה לעלות ללמוד תורה בארץ הקודש, אלך לראות את הגאון הפלאי הזה.

ואכן כשהגעתי לארץ לזכות בתורת ארץ ישראל, היה בדעתי לגשת לביתו אך לא אסתייעא מילתא. באחד הימים ואני הולך לתומי ברחוב ירושלמי, מולי אני רואה התגודדות של ילדים מדברים בקול על כך שרבי שמואל אויערבאך הגיע ונמצא פה. פניתי מיד לברר היכן הוא, סברתי שבודאי בא למסור שיעור באיזור. אך התברר שהוא נכנס לאחד מבניי המגורים לפני זמן רב ועוד לא יצא. אחרי שהמתנתי זמן רב כדי לראות את זיו פניו, אך הוא לא יצא, פניתי לדרכי.

בערב ביררתי אצל מכר שגר שם, על סיבת בואו של רבי שמואל. הוא שח לי סיפור מפליא: "הרב פלוני שגר באיזור לקה במחלה ה' ירחם, והרופאים אומרים שהוא לא יוציא את שנתו אלא אם כן הוא יעבור ניתוח דחוף, דא עקא הניתוח ישאיר אותו בעל מום קשה. הרב המדובר מתעקש שהוא לא מסכים בשום אופן לניתוח, וכל תחנוני בני משפחתו וחבריו נופלים על אזניים אטומות. עד כדי כך הגיע הדבר, שבכדי להתחמק ממכריו המנסים לשכנע אותו, הוא לא יצא מדלתו ביתו כבר שבוע שלם, והמשפחה אובדת עצות."

"והנה היום" מספר לי מכרי "הגיע ר' שמואל, דפק בדלתו, ושם ידו על החור שלא יראה מי זה ואז ימנע מלפתוח מפחד שישתכנע. הלה כשפתח את הדלת וראה את ר' שמואל עומד בפתח לא יכול היה לסרב להכניסו. ר' שמואל ישב שם שעות, ואף אחד לא יודע מה קרה שם, אבל כשיצא הודיע הרב הנ"ל שהוא מוכן ללכת לניתוח", סיים את סיפורו.

המפליא הוא שאין שום קשר בין הרב הנ"ל לר' שמואל, אלא שהסיפור הגיע לאזניו והוא מיהר לבוא ולשכנע אותו בנחיצות הניתוח. הבעתי את תמיהתי: "ר' שמואל הגיע וישב שעות אצל מי שהוא לא מכיר כלל, רק כדי לשכנע אותו לרדת מעקשנותו?!" ענו לי: "מי ששואל שאלה כזו לא מתחיל להכיר מי זה ר' שמואל אויערבאך..."

"רחוק מישועתי..."

הג"ר זכריה שפרונג שמע בהזדמנות מיוחדת, בירח אלול

תשל"ד בין כותלי בית החולים הדסה, מפי רבינו, דברי אמונה וחזיון ככהאי לישנא:

"יש שאלה חזקה מאד, 'קלי קלי למה עזבתני?' (תהלים כב, ב). זה קשה גם בגשמיות וגם ברוחניות. האם נתקלת בקושיה הזאת...". והמשיך: "התשובה נמצאת בהמשך הפסוק 'רחוק מישועתי דברי שאגתי', לאמור, לפעמים כל התפילות לא מתקבלות כי הישועה רחוקה ממה שבקשתי, לא תמיד 'דברי שאגתי' הם הישועה שמתאימה לי, ולקב"ה יש תכניות אחרות...". הדברים נאמרו בהתרגשות רבה ונחקקו בלב.

במעלות קדושה וטהרה

אחד מראשוני התלמידים בישיבת איתרי מספר, שבתקופה שרבינו עדיין היה ר"מ בישיבה, התקיימה חתונה של אחד הבחורים באולמי 'תל אביב'. רבינו השתתף בשמחה, וכשפנה לצאת מלווה בבחורים הגיע לדלת היציאה. הייתה זו דלת מסתובבת, ובדיוק נכנסה אשה בדלת ממולו ממש. רבינו החזיר, חזר לאחוריו, פרש הצידה ופרץ בבכי מר דקות ארוכות. השיעור בקדושה שהנחיל רבינו היה מאלף לשנים.

נאמן ביתו הרב דוד בידרמן מספר על הנהגות של קדושה המיוחדות של רבינו:

רבינו היה נחרד שלא להכשל במראות אסורים. כשנתקל במראות אסורים היה מסתכל בציציות (ראה ב'שמירת הלשון' לחפץ חיים חלק שני בחתימת הספר פ"ג). אבל, כשהיה צריך לדבר עם אלמנות יושב נינוח ובשלוח. לילות שלמים ובעיקר כליל שבת לא ישן על מיטתו. היה נרדם לזמן מה על הכסא, ולפעמים לפנות בוקר נשכב במיטתו לחצי שעה.

בלילות שבת ובחול לאחר חצות למד הרבה כתבי האר"י וספר לשם שבו ואחלמה. לפעמים אף לקח לחדרו כלילה את הלש"ו לעיין בו.

באחת השנים האחרונות בחיי רבינו אושפז בבית החולים 'שערי צדק', והרב דוד בידרמן שהיה לצידו בבית החולים. באחד הימים רצה לבקש מהמנקה הערבית שתניח לחדר כדי לנקותו ובקש את רשותו של רבינו. רבינו שחי בקדושה ובשמירת העיניים מוחלטת, ופניו היו מוסבות לצד השני, הגיב: "היא לא ערביה, היא יהודיה". הרב בידרמן הסביר לו שברור שהיא ערביה, כך היא מתלבשת וכך היא מדברת. ורבינו בשלו: "היא יהודיה". הרב בידרמן ניגש למנקה ושאל אותה אם היא ערביה או יהודיה, וזו השיבה שודאי היא ערביה ורק אמא שלה היתה יהודיה... הרב בידרמן מיהר לרב בית החולים כדי לספר לו שזיהרו ולא יתיחסו אליה כגויה לענין עבודות שבת וכו', שהרי לפי ההלכה היא יהודיה.

את הסיפור המופלא הזה סיפר הרב בידרמן להג"ר מרדכי יפה וזה סיפר זאת לאביו הגאון הצדיק ר' דב זצ"ל, ה'משגיח' של ישיבת כפר חסידים. המשגיח הגיב לבנו: "מה אתה מתלהב? פשוט שרבי שמואל בדרגתו יכול להרגיש על אדם אם הוא יהודי...".

להוציא יקר מזולל

הג"ר אליהו יהודה רוזנטל הזדמן ללונדון כדי לגייס כספים לכולל שהוא עומד בראשו. הוא הגיע לאיש עסקים, ישראלי לשעבר, שנחשב לתומך תורה ואיש חסד, וביקש את תמיכתו. אותו ישראלי ששמע על השתייכותו לחוג של רבינו זצ"ל קיבלו בחמימות והבטיח את עזרתו. הוא סיפר שבשעה

שהיה צעיר למד באחת הישיבות הנחשבות. אמו שהיתה מרקע שונה לחלוטין לחצה עליו לעשות רשיון נהיגה, דבר שבאותה עת היה באיסור מוחלט מצד הישיבה. הבחור שהיה שקוע בלימוד אכן עשה בשקט רשיון כמצוות אמו. כשנודע הדבר באקראי לראשי הישיבה הוא סולק מיד מהישיבה. לא הועילו תחנוניו והסבריו וגם לא העובדה שהוא היה שקוע בלימוד.

הוא הגיע לירושלים לרבינו ושטח בפניו את סיפורו ושוועתו לעזרה. רבינו שוחח עמו ארוכות, ברר את כל הפרטים ונוכח שאכן שאיפתו הכנה להמשיך ולהתעלות בתורה, וכל מה שעשה היה רק משום הלחץ המשפחתי. רבינו נישקו והבטיח להשתדל עבורו.

רבינו התקשר לראש הישיבה של הבחור, הסביר את הכל ולחץ להחזירו. הוא אף לקח התחייבות שעד החתונה הבחור לא ישתמש ברשיון שבידו, והבחור הפקיד סכום כסף גדול כערבון שהתנאים יישמרו על ידו. היהודי סיים את דבריו ואמר שר' שמואל הציל אותו, כי אם היה נשאר מחוץ לישיבה מהר מאד היה מתגייס לצבא...

ואגב, אחד מתלמידי 'מעלות התורה' הוציא, מטעמים שונים, רשיון נהיגה, אך היה שקוע בלימוד ולא השתמש בו. פעם בבין הזמנים רבינו הוצרך להגיע מחוץ לעיר להלוויה שהתקיימה בירושלים, ומפני הדחיפות נתבקש אותו בחור להסיע וללוות את הראש ישיבה. כשהתקרב לבית ההלוויה ברחוב שמגר רבינו אמר לו: "אל תחנה כאן אלא בריחוק מקום", והסביר: "אתה בחור בשידוכים, ואם יראו אותך יוצא מהרכב אתי יחשבו שאתה נהג, וזה עלול לקלקל לך...".

"מאי חזית" - מי חשוב ממי?

באחד הטיולים של רבינו עם הגר"ז שפרונג, דיברו על היחס של רבינו לתלמידים ולפעמים לכאלו שלא היו תלמידיהם מן המניין. רבינו סיפר על עצמו שמצערותו ניסה להידבק לאנשים 'קדושים', והוא ציין שניים: רבי אהרן מבעלז, וה'ברכת אברהם' מסלונים.

סיפר על כך רבינו שפעם היה אצל ה'סלונים' עם עוד כמה מחבריו וביקשו ממנו לספר על התקופה הקצרה שלמד אצל רבי חיים הלוי מבריסק. האדמו"ר סיפר שנסע לאלול ללמוד אצל ר' חיים ואביו מאד נפגע מזה והתנגד. כשחזר לימים נוראים שאל אותו אביו מה למד אצל ר' חיים, והשיב: "פרק בן סורר ומורה". האב השיב: "בן סורר ומורה למדת אצלי, ומה למדת אצל ר' חיים"?... הבן השיב שר' חיים ביאר שבגמרא (סנהדרין עד, א) מבואר שהמקור שאין היתר לרצוח אפילו במקום פקוח נפש 'סברא היא' (ורק אחר כך הגמ' מפרשת את הענין של 'מאי חזית' וכו'), וביאר ר' חיים שהסברא היא שאפילו אם הוא, ר' חיים בדרגתו ומעמדו, יצטרך להרוג אדם הכי פשוט כדי להציל את עצמו, יש סברא שאסור לו לעשות כן כי אין בידו להכריע מי חשוב ממי.

רבינו ציין שלקח את זה מאד לליבו, שמי יודע מה מעלתו של כל אדם, ולכן הוא עושה תדיר חשבון נפש ביחס שלו לתלמידים, בבחינת 'יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך'. וכל התנהגותו עם תלמידיו מושפעת מעקרן זה.

מוסיף הרב שפרונג: פעם הזדמנתי לישיבת מעלות התורה וראיתי שר' שמואל היה על סף בכי כשניגש לשני בחורים וביקש סליחתם על שפגע בהם אמש כשדיבר איתם, ולקח לו זמן עד שנרגע מהענין...

מרעיש עולם ומלואו

באותה עת (בסוף שנות ה'ל) תכנן ראש העיר דאז ט.ק. להקים מרכז ספורט ענק ברכס שועפט שבצפון העיר. רבינו נחרד מהמחשבה שבפלטרין של מלך, סמוך ונראה לשכונות החרדיות, יוקם מרכז ספורט, ולא עוד אלא שיהיה בו חילול שבת המוני. הוא לא נח ולא שקט ופעל לעורר על הסכנה בענין. כשהיה עולה לבית גיסו רבי רפאל דוד היה מתקשר לגיסם המשותף הרב מנחם פרוש שהיה אז חבר כנסת ועמד בראש פעילויות

ילך בחור אחד לצבא! הם נסעו ל'שערי חסד' לישיבה ושם התקשרו לאחד מראשי הישיבות באמריקה ממיודעיו של רבינו, ורבינו בקש ממנו לסייע בהשגת המסמכים. כשרבינו שימש כ'ראש הקיבוץ' בישיבת קול תורה, היה עולה לפעמים בשעת הצהריים לדודו וגיסו הגאון רבי רפאל דוד אויערבאך זצ"ל. לעיתים, גם הרבנית ע"ה היתה מגיעה לשם לבקר אצל אחותה הרבנית ליבא ע"ה.

הנסיגות לעזור לו לא צלחו כי היה צריך להציג במהירות מסמכים שלמד בישיבות באמריקה. הרב שפרונג הגיע לרבינו בצום גדליה ועירב אותו בענין. סוכם שיפנה לרב חשוב שיש לו קשרים בארצות הברית כדי שינסה לעזור. כשהגיע לאותו רב, הרב התנצל שהיום תענית והוא עוד עייף מראש השנה ולכן הוא לא יכול לעזור. כשחזר לרבינו וסיפר לו על הדברים, רבינו הגיב בהתרגשות: "תענית? יתבטלו אלף תעניות ולא

מספר הג"ר זכריה שפרונג, שבשנת תשמ"ג פנו אליו לסייע לאברך אמריקאי שנרשם כעולה חדש ולא הכיר את החוקים ולפתע קיבל צו גיוס. כל

ציבוריות גדולות למען קדשי ישראל. רבינו דבר בנחישות עם הרב פרוש ועורר אותו שצריך להרעיש עולם ומלואו ולבטל את הגזרה. באחת הפעמים הגיע הג"ר חנן כהן שהיה אז תלמיד ב'קול תורה' לביתו של רבי רפאל דוד, ובדיוק רבינו יצא מהבית. רבי רפאל דוד שיתף אותו בתחושותיו: "דע לך ש'העולם' לא יודע איזה 'פצצת אטום' הוא ר' שמואל... זה לא יאומן, הוא מזעזע את כולם... בתחילה כולם היו אדישים ורדומים ועכשיו הוא עורר אותם..."

לאחר פעילות עניפה והפגנת ענק כנגד הקמת האיטדיין, התכנית נגנזה ועל רכס שועפט הוקמה שכונת רמת שלמה שנושאת את שמו של מרן הגרש"ז זצ"ל אביו של רבינו. בתחילת שנות ה' כשנערכו עבודות בשכונת ממילא (ליד שער יפו) להקמת חניון קרתא, נתגלו במקום מערות קבורה. אגודת 'אתרא קדישא' העלתה חשש שבמקום נמצאים קברי יהודים ולכן בקשה להתאים את העבודות במקום לדרישות ההלכה, אך הרשויות סרבו לכך וארכיאולוגים ניסו לחפור באיזור הקברים. במקום התפתחו עימותים בין מפגינים לבין המשטרה והעבודה במקום נעצרה. ב'אתרא קדישא' חששו ממחטף של הארכיאולוגים ולכן מינו בכל ישיבה נציג שאיתו יהיו בקשר לעת הצורך והוא יזעיק את הבחורים כשצריך. גם ב'מעלות התורה' התמנה בחור לצורך זה.

באחד הלילות בשעת לילה מאוחרת צלצל הטלפון הציבורי בישיבה במשך כמה דקות. כשלבסוף משהו הרים השופרת בקשו באופן דחוף להזעיק את הבחור הנ"ל כי התחילו עבודות באזור הקברים. הבחור ניגש לראש הישיבה שישב בביתו ולמד, בשאלה מה לעשות. רבינו זרז אותו להעיר בחורים ולנסוע מיד לממילא. הראש ישיבה עצמו מיהר והתקשר לחברת מוניות ובקש לשלוח את כל המוניות הפנויות לישיבה.

כשהגיעו הבחורים למקום היו שם כבר מאות בחורים משיבות שונות. במקום התפתחה מהומה ונעצרו מספר בחורים ובכללם הבחור מ'מעלות התורה'. לאחר ששוחרר והגיע לישיבה מלוכלך ומוכתם בעט שנשבר וטינף בגדיו, רבינו ניגש לחזק ידיו ולעודדו: "אשריך שנתפסת על דברי תורה". הבחור הצטנע שאין אלו "דברי תורה" שהרי לא למד במעצר, אך רבינו בשלו: "זה חיזוק התורה, זה העמדת תורה, זה גם דברי תורה!".

בדמעות שליש

מר ש.פ. שימש שנים רבות כשר בממשלה. היתה תקופה שהוא השליך יתבו על הציבור החרדי. הוא הרבה לבקר בבתי גדולי ישראל, הבטיח עזרה, השיג תקציבים, ושיכך חרדים ממקורביו בתפקידים שונים. כשנפטר מרן הגרש"ז ובהלייתו השתתפו מאות אלפי אנשים, היתה זו תדהמה

והפתעה בציבור הכללי - היה אדם כל כך גדול בקרבנו ולא הכרנוהו. השר ש.פ. רצה ליצור קשר עם ממשיכי דרכו של הגרש"ז. רבים הפנו אותו אל רבינו והוא בקש לקבוע ביקור בישיבה. ההכנות לביקור מצד הנהלת הישיבה היו רבות: נקיון יסודי, טיפוח הגינה בכניסה לרחבת הישיבה, ועוד. הציפיות היו רבות שהנה עוד מעט קט יוזרמו לקופת הישיבה תקציבים רבים. כשהגיע השר לבית רבינו הוא מיהר לדבר על כך שבא לראות מה אפשר לסייע ולתמוך בישיבה. אך ראש הישיבה התייחס לדברים שאמר אותו שר תקופה קודם לכן - דברי בלע, חוצפה ועזות מצח על נעים זמירות ישראל דוד המלך: "בענין של דוד המלך... אסור לדבר כך: ד' ירחם ד' ירחם. איסור חמור לדבר כך". השר ניסה להצטדק ואמר שהוא מיצר ומצטער אם יש משהו שנפגע מדבריו. אך הדבר הכעיס עוד יותר את ראש הישיבה, וכי מדובר על משהו שנפגע?

המשיך רבינו בסערת רוח: "צריך כפרה, כפרה מדוד המלך ד' ירחם". "איך מבקשים?" שאל השר. "צריכים להגיד את כל התהילים, ולא סתם להגיד אלא בבכיות... לבקש מחילה... בדמעות שליש...". השר ניסה להחזיר את השיחה למסלול שהתאים לו: "כמו שאמרתי אני יכול לעזור. כבר מינתי חרדים לכמה מינויים חשובים, גם אתם תוכלו להעזר בענין. יש תקציבים...".

רבינו הפסיק אותו בחריפות: "קודם לבקש מחילה מדוד המלך... בבכיות... זה נורא...". כשהאורח המשיך בפיתומי מילים על תקציבים וכדומה, קם רבינו ועזב את החדר.

וכך בדברי איש האמת - רבינו זצ"ל, התפוגגה לה האשליה שכל דבר יכול להיקנות בכסף ובתקציבים. (מפי הרב דוד בירנבוים שנכח במקום).

"לא מגיע לי אתרוג מהודר"

בשנה שבה עלה לדין 'חוק הגיוס', שבו ראה רבינו סכנה מוחשית וגזרה קשה על עולם התורה, רבינו קבל על עצמו מיעוט תענוגות. ידוע שבאותה עת נמנע מלאכול בשר במשך תקופה ארוכה. בתקופה ההיא הרבנים ויספיש ווינר הביאו לו אתרוגים כהרגלם, אבל אתרוג אחד (מזן קיבלניץ) רבינו סרב לקבל, בטענה שיש לו כבר אתרוג מזן זה. הם ניסו לשכנע אותו שלפחות יראה את האתרוג ויחליט מה עדיף לו, אך רבינו סרב. בסוכות הרב ויינר ראה את האתרוג שביד רבינו, הבחין בכתמים על החוטם ונחרד: רבינו שכל כך מהדר מה ראה לנהוג כך, הרי היה לנו אתרוג שופרא דשופרא? רבינו השיב שבערב חג היה אצלו אחיו הגאון הגדול ר' עזריאל והוא הסכים איתו שהאתרוג כשר לברכה. והוסיף רבינו: "בכזה מצב קשה של כלל ישראל וישנם גזירות קשות, לא מגיע לי אתרוג מהודר...".

עם רבינו הגדול ה'אבי עזרי' צוק"ל

הדברים רבינו הרהר אך לא ענה כלום. לאחר כמה ימים רבינו סיפר לאחד מתלמידיו הקרובים על הדברים ואמר שבדעתו לנסוע להרב שך. אם הרב שך יעלה את הנושא אז ידון איתו בענין, ואם הרב שך לא יעלה הענין, הוא, רבינו, לא יעלה זאת מעצמו. לאחר שחזר אמר רבינו שהרב שך דיבר על כמה וכמה ענינים ולא הזכיר נושא זה. באחת הפעמים שרבינו הגיע לבני ברק אל מרן הרב שך, הוא סר קודם לכן לבית תלמידו הותיק הגאון ר' אברהם נובוגורוצקי כדי לברכו על התאומים שנולדו לו. לאחר מכן הרב נובוגורוצקי ליווה אותו לבית מרן הרב שך. כשהגיעו לבית מרן, היה תלוי פתק שבו נכתב שמרן היה בישיבה של החינוך העצמאי והוא עייף מאד ולכן מבקשים לא להפריע. רבינו החל

שהראש ישיבה-רבינו מקרב רק חלק מהתלמידים ואילו תלמידים אחרים כביכול אין להם שום ערך מלבד מילוי השורות... רבינו האזין ברב קשב, והגיב בתקיפות: "זה לא אמת! זה לא אמת!". "ומה עוד יש לך לומר לי?" שאל-תבע רבינו.

נסיונות ההתחמקות שוב לא הועילו, והרב פראנק אמר ששמע שלמרן הרב שך ישנה בקורת על התנהלות הישיבה. רבינו נדרך, ור' תנחום סיפר שמרן הרב שך התבטא שיש מסורת הישיבות שישנה חלוקה בתפקידים, ישנו ראש ישיבה, ישנו משגיח, ישנם רמ"ם וכו' והאחריות היא משותפת לכולם. ואילו רבינו הוא הכל בישיבה, גם ראש ישיבה גם משגיח וגם משגיח קטן... לשמע

בחז"ל שאותו צריך לשמש, להוליך את כליו לבית המרחץ ולרחוץ את רגליו". לבקשתם, רבי חיים שאול שנודע בדייקנותו, חזר על הדברים במדויק שוב.

לפני שנים הגיע הג"ר תנחום פראנק לבית רבינו בעניני צדקה. כשנכנס לבית, רבינו והרבנית ישבו ואכלו ארוחת ערב. רבינו שהיה לו עם ר' תנחום קרוב הדעת הציע שישב לצידו, וביקש שלפני שמדברים בענין שלמענו הגיע שר' תנחום יאמר לו אם יש לו איזה בקורת. היה זה מפליא שהרב העלה נקודה זו כי באותו זמן ר' תנחום אכן שמע הערות מסוימות על התנהלות רבינו בישיבה. ר' תנחום ניסה להתחמק אך רבינו דחק בו, והרב פראנק אמר ששמע מתלמידים בישיבת 'מעלות התורה'

הג"ר שלמה פרויליך מירושלים טיפל בענין ציבורי בעיר, כשבמשך כל התקופה רבינו היה מעורב מאד בכל הפרטים. בשלב מסויים היה חשוב לרבינו לשמוע את דעתו של מרן הרב שך בענין. כיון שמרן זצ"ל היה בשנותיו האחרונות והיה קשה להיכנס אליו, רבינו התקשר לגאון הגדול רבי חיים שאול קרליץ גאב"ד שארית ישראל לבקשו שיכנס עם העסקנים למרן הרב שך לשמוע חוות דעתו. הרב פרויליך ועוד עסקן נסעו מיד לרבי חיים שאול בבני ברק. כשהגיעו לביתו, הזדרז, לבש את כובעו ויצא עמם לביתו של הרב שך. בדרך אמר להם, שאם רבי שמואל מבקש הוא מיד עושה בקשתו. ואז הוסיף: "שמעתי מהרב שך שרבי שמואל הוא התלמיד חכם עליו נאמר

לדון עם עצמו אם לדפוק בדלת: "הרי הרב שך לא ביקש שיתלו הפתק. ודאי אם היה יודע שבאתי היה מיד מורה להכניס אותי, אבל אולי הוא באמת בעייפות וחולשה ואסור להפריע לו". כך דן עם עצמו בענין. לפתע פנה אל הרב נובוגרודקי ואמר: "בכל זאת זו חוצפה לדפוק", סב על עקביו וחזר לירושלים...

לענוים יתן חן

אחד מראשוני התלמידים בשיבת 'מעלות התורה' עמד להתארס, והיה זה סמוך לפסח. מכיון שלא היה נוח לגמור את השידוך בזמן זה, סיכמו הצדדים שידחו את הענין לאחר החג. אך לאחר החג, אבי המדוברת עורר כמה ספיקות ביחס לשידוך ולכן נסע למרן הסטייפלער לשאול את פיו. הוא נכנס לסטייפלער, הגיש דף ובו השמות ושאל האם לגמור את השידוך. הסטייפלער הגיב: "אני נביא? אני מלאך? מנין לי לדעת?..." השואל יצא החוצה, הפך את הדף וכתב שוב את השמות ובקש ברכה. כשנכנס שנית, הסטייפלער הסתכל על הדף ומשום מה הפך אותו ושוב ראה ששואל על גמר השידוך. או אז כבר צעק: "אני לא נביא, מה שואלים כאלה שאלות?..." מרוב פחד האב ברח מהחדר.

כשחזר לירושלים הודיע שרואה בזה אות שלא לגמור השידוך. הוא התקשר לבחור ומסר לו את הדברים. הבחור הנדהם לא ידע את נפשו ונסע מיד לרבינו. רבינו הגיב מיד שהוא יכנס איתו לסטייפלער, ואכן הראש ישיבה ניסה לקבוע תור דרך דודו הג"ר אברהם הורביץ שהיה מקורב

שם לב שהמזווה באחת הדלתות היא בצד שמאל ולא בימין. הוא שאל את בני הבית האם שינו משהו בכניסה ולכן המזווה שהיתה בעבר בצד ימין נמצאת בצד שמאל, ואכן כך היה. הרב שך הבחין שיש איזה דיון בכניסה, ניגש ושאל במה הענין. כשהשיבו לו מה הענין, הוא אמר: "הראש ישיבה אומר שצריך להחליף הצד של המזווה אז מיד תדאגו לעשות זאת". לא ניסה לדון בענין אלא מיד עשה מה שרבי שמואל, שהיה באותה עת כבן חמישים, אמר. רבינו הוסיף: "ה'עולם' חושב שהכח של הרב שך הוא בתקיפות וההנהגה שלו, אך הכח הגדול שלו הוא מידת הענוה המופלאה שלו. לענוים יתן חן", סיים בהתרגשות.

הסטייפלער. רבינו בקש מהבחור שכיון שכבר נמצאים בבני ברק הוא רוצה להכנס למרן הרב שך על כמה דברים שקשורים לישיבה ומבקש ממנו להתלוות אליו. בדרך הבחור התנצל שרבינו נאלץ לטרוח כל כך בשבילו, אך רבינו לא הבין על מה מתנצל: "הרי זאת הזדמנות להכנס לזקני הדור".

כשהגיעו לבית הרב שך רבינו נכנס לבדו, וכשיצא היה שם אברך שהציע לרבינו להסיעו חזרה לירושלים. רבינו נכנס לרכב כולו אחוז התרגשות, והחל למלמל "לענוים יתן חן, לענוים יתן חן". כך חזר על המשפט שוב ושוב. הבחור לא התאפק ושאל לפשר הדבר. רבינו נעתר וסיפר שכשנכנס לבית

מאד, אך הדבר לא צלח. רבינו בקש שהבחור יסע לבני ברק ויתפוס תור והוא עצמו יגיע מאוחר יותר ויכנס עמו למרן.

כשרבינו נכנס לסטייפלער והסביר לו במה הענין, הסטייפלער הסביר שחלילה שהתכוין לרמוז משהו על השידוך רק הוא באמת לא נביא ולא מלאך ואינו יודע כלל מה לענות על שאלות כאלה. רבינו הכניס את הבחור ששמע שוב את הדברים מפה קדשו, ואף הוסיף שפע ברכות שהשידוך יעלה יפה ויזכו לבנין עדי עד. כשיצאו אמר לו רבינו שיסע לאבי הבת ויספר לו דברים כהוייתם, ואם יהיה צורך יגיע אליו בעצמו להסביר הענין. רבינו הוסיף ועודדו, שכל הענין היה כדאי כדי לזכות לכאלו ברכות ממרן

"ולבבותה"

שצריך להספיד ולהרבות בשבחייה", אמר. רבינו הוסיף: "החיוב להספיד הוא מחיובי הבעל על אשתו, ולכן אתה מחוייב בדבר, ואני מבקש שתספיד ואל תחסוך במילים ותדבר ותדבר...". לאחר היסוס קל רבינו המשיך: "בהלויה של אשתי אנשים עמדו בתור כדי לקבל את המיקרופון ולהספיד ולא נתתי לאף אחד להתקרב ולהספיד, כי זה החיוב שלי כבעל. אני לא אומר לך איך לנהוג, אבל אם תשמע לעצתי אל תתן לאף אחד אחר להספיד, רק אתה הבעל!". לבסוף הוסיף: "רק דבר אחד

רבינו אמר לו שהוא סומך עליו שימצא ושיודיע לו כשמצא, וטרק את הטלפון. לאחר כמה דקות אכן נמצא הקבר הפנוי.

בקשתי מרבינו שיספיד בהלויה אך הוא סרב ובקש שדוקא הבעל יספיד. כשהגעתי מאוחר יותר לבית ההלויות רבינו כבר עמד שם וחיכה. הוא ניגש אלי, לקחני הצידה ופתח בהתנצלות שהוא לא מספיד כיון "שלהספיד צריך מישהו שמכיר טוב ויודע לומר את המעלות, מה אני אומר? אביא איזה מדרש חז"ל ואלביש אותו על הנפטר? זה חסר טעם. הבעל שמכיר את אשתו הוא זה

בהקשר לאותו הספד מובאת עדות מסעירה בספר מפי בעל המעשה, אחד מותיקי התלמידים, שבפיו סיפור מצמרר ומרטיט:

לפני כמה שנים חלתה רעיתי במחלה קשה, ולאחר כמה חדשים נסתלקה לבית עולמה. כמובן, לאחר פטירתה מיד צלצלתי לבית רבינו. כיון שהיו קשיים רבים לקוברה סמוך לקברי אבותיה ואנשי ה'חברא קדישא' טענו שאין שם מקומות פנויים, בקשתי את עזרתו של רבינו. מיד הוא יצר קשר עם ראש הח"ק, וכשהלה התחמק בטענה שאין בחלקה המבוקשת מקומות פנויים,

יריעה רחבה אודות הרבנית אשת חבר ע"ה נפרשת בפני קוראי הספר, ומשלימה את ההתרשמות הכבירה הנודעת מאז ניטע 'אלון בכות' בשערי ספרי רבינו זצוק"ל, שהובאו בשלמות עם תוספות דברי ההספד ה מ ר ג ש י ש שנאמרו לפני המיטה ע"י רבינו זצוק"ל.

אני מבקש שתזכיר, אנשים מדברים על 'ד' נתן וד' לקח', והם מתכוונים בעיקר על 'ד' לקח', צריך לשים את עיקר הדגש על 'ד' נתן' ועל זה לדבר."

שיחה קלה

נצטט קטעים מרגשים נוספים באותו ענין: "הרה"ח ר' פנחס דוידוביץ מתלמידיו הותיקים והקרובים של רבינו מספר, שבתקופה הראשונה שהותקן טלפון בבית רבינו, הוא התקשר פעם אל רבינו, והרבנית ע"ה היא זאת שענתה. את שאלותיו לרב היא העבירה והשיבה לו מה הרב ענה. תוך כדי השיחה הרבנית סיפרה לו על הספקות שליוו את התקנת הטלפון בבית, שמצד אחד יקל על בדירותיה והיא תוכל לשוחח עם נשות המשפחה וידידות, אבל מאידך יש בזה חשש ביטול תורה. הגיעו הדברים לידי כך שהלכו לשאול את פי מרן הגרי"ש אלישיב ולקבל את הכרעתו. מרן הגרי"ש פסק ואמר שטלפון בימינו זה כמו מקרר, ואינו מותרות, ועל חשש ביטול תורה הציע שהרבנית תמיד תענה ותאמר למתקשרים שאם זה דבר לא דחוף הרב בקש להודיע שהוא לא יכול לגשת ושידברו עם הרבנית.

ואכן כך היה. כשבחורים היו מבקשים מרבינו לברר עבורם על שידוכים, הרבה פעמים אמר להם רבינו שיתקשרו ויבררו את התשובה אצל הרבנית. היו אף פעמים שרבינו עמד לצידה בשיחות חשובות והיא זו שניהלה את השיחה ואם היה צורך היתה שואלת את הרב."

"לפני חג הסוכות תש"ן, כמה חדשים לפני פטירת הרבנית, רבינו התקשר לאחייניתו הרבנית וולס ושאל האם שמה לב שלאחרונה ה'דודה' לא מרגישה טוב והיא נראית רע. רבינו הוסיף שבלי ליום הכיפורים בעת שעמד בתפילה וקיבל עליו 'קבלות' בליל היום הקדוש, קיבל על עצמו לדאוג להביא עזרת הבית כדי לעזור לרבנית בחולשתה. לכן הוא מבקש ממנה, מהאחיינית, שתשתדל למצוא עזרת מיד לאחר סוכות.

הדברים מבהילים! רבינו בקדושתו העצומה ובליל יום הכיפורים כשהוא בשמי מרום בהשגותיו, מקבל על עצמו לדאוג להביא עזרת לרבנית...."

זיהלולה בשערים מעשיה

אחד מתלמידי רבינו לא זכה להיפקד במשך כמה שנים. הזוג היה מגיע מידי ליל שבת לבית רבינו, הבעל דיבר עם הרב בלימוד והאשה

ישיבה בסלון עם הרבנית. לאחר כמה שנים נפקדה אבל נאלצה להתאשפז לתקופה ארוכה. כששמע רבינו על כך שאל מי יהיה כל הזמן עם האשה, הרי אין לכם קרובי משפחה שגרים בקרבת מקום ויוכלו לבוא, האברך השיב שאין ברירה והוא יאלץ להעדר מהכולל לתקופה כדי לשהות ליד מיטת אשתו. רבינו אמר שזה בלתי אפשרי שיתנתק מהלימוד ולכן הציע שהוא יבקש מהרבנית שתיסע לשבת עם אשת האברך מידי יום והאברך ימשיך בלימודו כרגיל ויגיע לבית החולים רק לאחר סדר שלישי וגם זה רק פעם בשבוע... וביום ששי שאין סדרים בכולל - כל היום.

הרבנית שכל ימיה מסרה נפשה ללימוד תורה, קבלה את הבקשה ברצון, ובמסירות עילאית נסעה מידי יום פעמיים לבית החולים הדסה, פעם בבוקר עד הצהריים ופעם שניה אחר הצהריים. ארבע נסיעות ביום כשהנסיעה עצמה לכל צד ארכה כשעה, וזאת מלבד השהות לצד מיטת האשה. הרבנית היתה מגיעה לבית החולים כשבידיה אוכל שהביאה במיוחד עבור האשה. כך נמשך הדבר כחודש וחצי עד שהאשה שוחררה לביתה.

כמה ימים לפני פסח חל סיבוב במצבה של האשה והיא נאלצה להיות מרותקת במיטה. כשרבינו שמע על הענין הודיע בפשטות לבעל שלא ידאג ושהוא והרבנית יבואו לביתם לליל הסדר כשהרבנית תבשל הכל בביתה. (הרב הוסיף שאל לו לאברך לחשוש, כי הוא עצמו ישב בצד והאברך ינהל את הסדר כהרגלו...). האברך שהיה מרקע חסידי הקפיד על 'שרויה' בעוד הרבנית בישלה 'שרויה', ולכן בסופו של דבר הרעיון לא יצא לפועל.

בהמשך הזמן, רבינו והרבנית באו כמה פעמים לבקר בליל שבת בבית הזוג, "כי אם אתם לא יכולים לבוא אלינו, באנו אנחנו לבקר..."

לאחר שנים כשנפטרה הרבנית ע"ה ורבינו ישב 'שבעה', הגיע אותו אברך לנחם. רבינו הושיב אותו לידו, ואמר: "באים רבים ואומרים לי ווערטלאך [אמרות ופירושים], הם מסבירים את הפסוקים ב'אשת חיל'

וכדומה. אבל זה לא ניחומים. צריך לדבר בשבח מידותיה ומעשיה של הנפטרת. לספר, למשל, מה שהיא עשתה למען אשתך זה ניחומים! אני מבקש שתספר ברבים את הסיפור!".

"התפללתי שתהיה כפרה"

אחד מגדולי הת"ח שליט"א שח סיפור מפעים על גדלות הנפש של רבינו והרבנית: "הגעתי אל רבינו בבקשה לעזור לתלמיד חכם חשוב שהיה בעת משבר והיה צריך עזרה ועידוד, בהצעה שנארגן לו שיאמר שיעור ונשלם לו משכורת על כך. רבינו מיד נענה ברצון ואמר לי שהוא לוקח על עצמו לתת מאה דולר כל חודש. תנאי היה בפיו שאגיע אליו לקבל הכסף מדי ראש חודש או למחרתו. וכך מידי חודש הגעתי לקבל הכסף. מטבע הדברים הכנתי עצמי גם בלימוד והקשר בינו התהדק.

כשרעיתי ע"ה חלתה במחלה קשה, התוצאות הראשונות של הבדיקות הגיעו בלילה. ההלם והכאב היו לאין שיעור, והמקום הראשון אליו נסעתי היה לביתו של רבי שמואל ברחוב גשר החיים. כשהגעתי, הוא ישב ולמד והרבנית ישנה. כששמע מה בפי פרץ בבכי תמרורים ולא יכול היה להירגע. הרבנית התעוררה בבהלה ושאלה אותו מה קרה. רבי שמואל ניסה להתחמק אך היא לחצה והוא סיפר לה. גם היא פרצה בבכי וכך דקות ארוכות ישבו שניהם ומררו בבכי. הראש ישיבה הכיר היטב את חותני צ"ל והרבנית הכירה את אשתי ע"ה.

כך במשך שלש שנים התמסר הראש ישיבה לענין, ניסה לעזור ולסייע. שניהם - הרב והרבנית הרבו בתפילות לרפואתה. פעם אף לקח אותי למרן הרב שך כדי לעזור את כח תורתו ותפילתו לזכותה ולהחלמתה. בי"ד בטבת תש"ן הסתלקה הרבנית אשת רבינו רבי שמואל לבית עולמה. למחרת קבלתי את התוצאות האחרונות של הבדיקות שעשתה אשתי והן היו איומות. התברר שהמחלה התפשטה וכל הטיפולים

כשלו. נסעתי משם לנחם את רבינו. כשהגעתי לביתו הוא ישב לבד בפניו שחורות משחור, התישבתי לידו וסיפרתי לו מה קורה. רבי שמואל פרץ בבכי תמרורים ואמר לי: 'אתמול בהלילה כמה פעמים התפללתי שאשתי תהיה כפרה על אשתך!', וכך ישבו שנינו ובכינו. בינתיים נכנסו אנשים ורבינו רבי שמואל אמר לי שזה לא בשביל עכשיו, והוא התעשת בגבורה נוכח המנחמים."

"לולי תורתך שעשועי"

לאחר פטירתה של הרבנית ע"ה, לא מצא רבינו תנחומים אלא בעסק התורה. בכל כוחותיו ובכל ה'ברען' שקע בלימוד יומם ולילה ללא הפוגה. על התקופה הזאת מספר אחיינו הג"ר אריה לייב בורודיאנסקי: "זכיתי ורבינו קרא לי מיד לאחר הסתלקות הרבנית ללון בביתו. היו רבים שדאגו לשלומם באופנים שונים, אך זה הכביד עליו לשוחח עם אחרים, ואדרבה נפשו איוותה להתמקד ולהתרכז בעסק התורה ללמוד וללמד וזאת היתה נחמתו. זכורני בלילות, בשכבי על מיטתי שמעתי מהחדר הסמוך שקוד ומתרפק על לימודו, אם על הסוגיות הנלמדות בישיבה, ובעיקר במשניות מסכת אהלות אשר השקיע עצמו ועיונו בהם. לעיתים באמצע הלימוד היו נשמעים גם קולות של אנחות צער אך מהר הוא חזר לתלמודו בניגון הלימוד.

למרות שבמשך שנים היה רגיל לסעוד פת שחרית עם אביו מרן הגרש"ז בביתו, אך בתקופה הזאת היה קשה עליו אפילו דבר זה, ולכן לאחר התפילה היה נשאר על מקומו בבית הכנסת והמשיך לעסוק ולדבוק בתורה. רק אח"כ טעם משהו ונכנס להיכל הישיבה להמשך לימודו, כי בעסק התורה מצא את משוש חייו.

בשנת ההסתלקות של הרבנית, רבינו עמל בתורה בציפות, ביגיעה ובשקידה עצומה. בפרט בתקופה בה השלים את כתיבת ספרו על מסכת אהלות. זכורני שבמשך שבועיים בתקופה זו, לא נכנס למיטתו כלל מערב שבת לערב שבת כי אם היה שקוד על תלמודו וחיבור ספרו בישיבה ובביתו. הוא רק היה מנמנם על כסאו וממשיך הלאה בלימוד במשנה מרץ.

הגיעו הדברים לכך שבערב שבת סמוך לכניסת השבת הגיע הבלן של המקוה, וסיפר בדאגה שרבינו נרדם על הספסל מרוב עייפותו, ואיך יעיר אותו...."

כי לא היה לו שיוור - אלא התורה הזאת.

